

Wyrok z dnia 3 grudnia 2003 r.

I PK 113/03

Uprawnienie do odprawy pieniężnej przysługującej dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.) nie zostało uchylone przez unormowania zawarte w art. 12, 13 i 26 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306 ze zm.), a jedynie zmodyfikowane.

Przewodniczący SSN Zbigniew Myszkowski (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Roman Kuczyński, Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 3 grudnia 2003 r. sprawy z powództwa Jana D. przeciwko Przedsiębiorstwu Przemysłu Metalowego „P.” Przedsiębiorstwu Państwowemu w W. o odprawę, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 12 listopada 2002 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wyrokiem z dnia 12 listopada 2002 r. oddalił apelację pozwanego Przedsiębiorstwa Przemysłu Metalowego „P.” Przedsiębiorstwa Państwowego w W. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Chełmie z dnia 18 kwietnia 2002 r. zasądającego na rzecz powoda Jana D. kwotę 16.791 zł z ustawowymi odsetkami tytułem odprawy pieniężnej. W sprawie tej ustalono, że powód był zatrudniony na stanowisku dyrektora pozwanego przedsiębiorstwa państwowego od dnia 1 września 1992 r. Pismem z dnia 22 czerwca 2001 r. powód został odwołany z tego stanowiska przez organ założycielski ze skutkiem na dzień 30 września 2001 r. Obowiązujące u pozwanego pracodawcy

zakładowe przepisy płacowe nie przewidują dla zwalnianego dyrektora odprawy w związku z odwołaniem ze stanowiska. Powodowi nie była też przyznana indywidualnie taka odprawa.

W ramach takich ustaleń Sądy meriti wskazywały, że zgodnie z art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o p.p.) - odwołanemu dyrektorowi przysługuje odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, którą wypłaca się w dniu rozwiązania stosunku pracy (art. 39 ust. 4). Ponadto, unormowania dotyczące tego rodzaju świadczeń zawiera także ustawa z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306 ze zm., powoływana dalej jako ustawa „kominowa” lub ukom). Zgodnie z jej art. 12 - w razie odwołania ze stanowiska lub rozwiązania umowy o pracę albo umowy cywilnoprawnej będącej podstawą zatrudnienia przez podmiot zatrudniający z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków ze stosunku zatrudnienia, osobom określonym w art. 2 może być przyznana odprawa w wysokości nie wyższej niż trzykrotność wynagrodzenia miesięcznego. Stosownie do art. 13 tej ustawy, postanowienia umów o pracę albo umów cywilnoprawnych ustalające między innymi odprawę w wysokości wyższej niż maksymalna dopuszczona ustawą, są nieważne z mocy prawa w części przewyższającej te maksymalne kwoty ustawowe. Natomiast zgodnie z art. 26 tej ustawy - postanowienia umów o pracę i innych aktów stanowiących podstawę nawiązania stosunku pracy oraz umów cywilnoprawnych stanowiących podstawę zatrudnienia, ustalające między innymi odprawę w wysokości wyższej niż maksymalnie dopuszczona ustawą, stały się nieważne z mocy prawa z upływem trzech miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, tj. od dnia 1 września 2000 r. Zamiast nich stosuje się odpowiednie przepisy ustawy „kominowej” (tj. art. 12 - w stosunku do odprawy). W ocenie Sądu drugiej instancji, łączna analiza wskazanych przepisów nie pozwala na przyjęcie, że przepisy ustawy „kominowej” uchyliły (zderogowały) art. 39 ust. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych. Oznacza to, że nadal obligatoryjne jest przyznanie odwołanemu dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego odprawy, której wysokość nie może być jednak wyższa niż trzykrotność jego wynagrodzenia miesięcznego. W przeciwieństwie do obowiązującej wcześniej sztywnej wysokości odprawy (sześciomiesięczne wynagrodzenie), aktualnie odprawa może być przyznana „w dowolnej wysokości, maksymalnie jednak w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia”. Prawo do tego rodzaju

odprawy wynika bezpośrednio z art. 39 ust. 1 ustawy o p.p., a zatem przysługuje ona w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia także wówczas, gdy w akcie powołania lub odwołania nie ma żadnej wzmianki o tym świadczeniu.

Stanowisko takie wynika nie tylko z interpretacji gramatycznej, ale również z wykładni celowościowej przepisów ustawy „kominowej”, która powinna zapobiegać stosowaniu społecznie nieuzasadnionych stawek wynagradzania osób zajmujących stanowiska kierownicze. W szczególności nie zmierzała ona do całkowitego pozbawienia tych osób wynagrodzenia, gdyż w takim przypadku ustawodawca zamieściłby w niej regulacje zmieniające lub uchylające art. 39 ustawy o p.p. Tymczasem została otwarta jedynie możliwość indywidualnego uzgodnienia wysokości odprawy w granicach maksymalnej kwoty ustawowej. W przypadku nieskorzystania z tej możliwości istnieje nadal obowiązek przyznania odprawy przewidzianej w ustawie o p.p., tyle że zmniejszonej dwukrotnie w stosunku do poprzednio obowiązującej. Ostatecznie Sąd Okręgowy uznał, że pomiędzy przepisami ustawy „kominowej” a przepisami ustawy o p.p. nie zachodzą kolizje wyłączające obowiązywanie art. 39 ust. 1 ostatniej ustawy („w kategoriach *lex specialis - lex generalis*”), ale modyfikacji podlega wysokość odprawy należnej odwołanemu dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego.

W kasacji pozwany podniósł następujące zarzuty: 1) błędnej wykładni art. 12 ustawy „kominowej”, co doprowadziło do niewłaściwego zastosowania art. 39 ust. 1 ustawy o p.p., „w sytuacji gdy przepis powyższy został uchylony”, 2) błędnej wykładni art. 13 i 26 ustawy „kominowej”. Na tych podstawach wniósł o „zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości”, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenia kosztów postępowania w obu przypadkach.

W sprawie występuje istotne zagadnienie prawne dotyczące relacji art. 12 uko i art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. W ocenie skarżącego, przepis art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. został zderogowany, a nie jedynie zmodyfikowany przez unormowanie zawarte w art. 12 ustawy „kominowej” według kolizyjnej reguły *lex posterior derogat legi priori*. Ponadto, istnieje kontrowersja dotycząca fakultatywnego bądź obligatoryjnego charakteru odprawy przysługującej odwołanemu dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego. Zdaniem skarżącego, gramatyczna analiza art. 12 ustawy „kominowej” prowadzi do wniosku, że przyznanie takiego świadczenia jest fakultatywne co do zasady i wysokości w granicach maksymalnej kwoty ustawowej (trzykrotności miesięcznego wynagrodzenia). Poważne wątpliwości interpretacyjne budzi także treści

normatywna art. 26 tej ustawy, który deroguje „z systemu prawa postanowienia umów o pracę i innych aktów stanowiących podstawę nawiązania stosunku pracy”, ale nie zawiera regulacji derogującej „ustawy, które określały treść stosunku pracy wiążącego dyrektora z przedsiębiorstwem państwowym, jak to czynił art. 39 ust. 1 upp?”. Zdaniem skarżącego, „jeżeli art. 26 ukom nie może być uznany za regulację derogującą przepisy innych ustaw wprost, to być może na mocy reguł wykładni celowościowej i systemowej sformułowanie art. 26 ukom wskazuje na konieczność odczytywania regulacji ustawy kominowej w całkowitym oderwaniu od regulacji ustawy o przedsiębiorstwach państwowych? Jeżeli nieważne mają być wszelkie akty prawne, których postanowienia kreują stan prawny niezgodny z ustawą kominową, to być może należy odrzucić zastosowanie również art. 39 ust. 1?”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie jest uzasadniona, albowiem przewidziane w 39 ust. 1 ustawy o p.p. uprawnienie dyrektora przedsiębiorstwa państwowego do odprawy w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia jest ustawowym składnikiem jego treści stosunku pracy, gdyż wynika z imperatywnego brzmienia tej regulacji prawnej. Odprawa ta nie przysługuje wyłącznie w okolicznościach określonych w art. 39 ust. 2 tej ustawy, które nie wystąpiły w odniesieniu do powoda. Tak rozumiany ustawowy charakter prawny odprawy pieniężnej przysługującej dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego z mocy art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. (w związku z art. 56 k.c. i art. 300 k.p.) przekreśla tezę skarżącego o fakultatywnym charakterze decyzji o przyznaniu prawa do tego świadczenia w akcie powołania kreującym stosunek pracy dyrektora przedsiębiorstwa państwowego lub w akcie odwołania z tego stanowiska; wyklucza też modyfikowanie wysokości tej ustawowej odprawy przy zastosowaniu przepisów ustawy „kominowej”.

Wprawdzie ustawa ta przewiduje jej stosowanie, między innymi do dyrektorów przedsiębiorstw państwowych (art. 1 pkt 1 w związku z art. 2 pkt 1), to jednak jej art. 12, stanowiący, że w razie odwołania ze stanowiska lub rozwiązania umowy o pracę albo umowy cywilnoprawnej będącej podstawą zatrudnienia przez podmiot zatrudniający, z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków ze stosunku zatrudnienia, osobom określonym w art. 2 może być przyznana odprawa w wysokości nie wyższej niż trzykrotność wynagrodzenia miesięcznego, nie dotyczy ustawowej

odprawy zastrzeżonej dla dyrektora przedsiębiorstwa państwowego w art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. z następujących przyczyn. Po pierwsze, art. 17 ukom zmodyfikował wyraźnie jedynie treść art. 45a ust. 3 pkt ustawy o p.p, który otrzymał następujące brzmienie - umowa o zarządzanie przedsiębiorstwem powinna określać w szczególności: zasady wynagradzania zarządcy, z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306). Ta wyraźna modyfikacja treści tylko tego jednego z przepisów ustawy o p.p. prowadzi do odrzucenia koncepcji skarżącego o tym, jakoby ustawodawca w art. 12 ukom „milcząco” zderogował inne przepisy ustawy o p.p., w tym jej art. 39 ust. 1, który nadal obowiązuje, a przeto w dalszym ciągu kreuje ustawowe uprawnienie do odprawy przysługującej odwołanemu dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego. Po drugie, uprawnienie to wynika z ustawy (art. 39 ust. 1 ustawy o p.p.), co wpływa na nieważność uzgodnienia w umowie o pracę, albo w innym akcie stanowiącym podstawę nawiązania stosunku, tego ustawowego prawa do odprawy w sposób mniej korzystny, niż wynika to z przepisów prawa pracy (art. 18 § 2 k.p.). Unormowania zawarte w całym art. 39 ustawy o p.p. mają bez wątpienia naturę prawną przepisów prawa pracy w rozumieniu art. 18 § 2 k.p., przeto postanowienia umowy o pracę, czy też aktu powołania dyrektora przedsiębiorstwa państwowego - sprzeczne z imperatywnym brzmieniem art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. - są z mocy prawa nieważne, a zamiast nich stosuje się to unormowanie (art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. w związku z art. 18 § 2 k.p.). Oznacza to, że regulacja zawarta w art. 12 ustawy o wynagradzaniu ma zastosowanie tylko do tych składników umowy o pracę lub innego aktu kreującego stosunek pracy, bądź stosunek zatrudnienia osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi, które nie zostały ustawowo określone co do imperatywnego przyznania określonego świadczenia ze stosunku pracy w ustawowo wyznaczonej wysokości. Z tych samych przyczyn, do odprawy - będącej ustawowym składnikiem treści stosunku prawnego odwołanego dyrektora przedsiębiorstwa państwowego - nie mają zatem zastosowania regulacje zawarte w art. 13 i 26 ustawy „kominowej”, które dotyczą tego samego składnika wynagrodzenia (odprawy) osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi, które to osoby nie są dyrektorami przedsiębiorstw państwowych.

Przy powyższych uwarunkowaniach - przepis art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. pozostaje nadal normą szczególną w stosunku do przepisów ustawy „kominowej”, a zatem jako *lex specialis*, dotycząca szczególnego ustawowego uprawnienia do od-

prawy przysługującej odwołanemu dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego, wyklucza stosowanie art. 12, 13 i 26 ustawy o wynagradzaniu, które w odniesieniu do tej kategorii zatrudnionych mają ogólną naturę prawną (*lex generalis*). Wszystko to wskazuje na działanie kolizyjnej reguły wyrażającej zasadę, że późniejsze przepisy ogólne nie derogują wcześniejszego przepisu o charakterze szczególnym, (*lex posterior generalis non derogat legi priori speciali*), jeżeli ten nie został wyraźnie uchylony przez ustawę późniejszą. W konsekwencji chybione było postrzeganie przez skarżącego przeciwnego oddziaływania innej reguły kolizyjnej (*lex posterior derogat legi priori*), gdyż zakresy normatywnego oddziaływania art. 12, 13 i 26 ukom w stosunku do art. 39 ust. 1 ustawy o p.p. są rozbieżne w tym sensie, że imperatywna ustawowa natura uprawnienia do odprawy pieniężnej przysługującej odwołanemu dyrektorowi przedsiębiorstwa państwowego (art. 39 ust. 1 ustawy o p.p.) nie została uchylona ale zmodyfikowana przez unormowania zawarte w art. 12, 13 i 26 ustawy „kominowej”.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił kasację pozbawioną usprawiedliwionych podstaw (art. 393¹² k.p.c.).

=====